

הקדמה למהדורה החדשה

רטט של קדושה עובר בנו בבואנו להציג ולהגיש ספר זה העוסק במצות ישוב ארץ ישראל. ישיבת ארץ ישראל אינה פעולה מעשית גרידא ואינה דומה לאף אחת ממצוותיה האחרות של התורה. במעשה זה תלויים הרבה גופי תורה ועליה אמרו חז"ל "כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה" (כתובות ק"ב).

על אף חשיבותה המהותית של ישיבת ארץ ישראל, עליה אין חולק, התעוררה מחלוקת בין מוני המצוות בשאלת מניינה בתוך תרי"ג המצוות. הרמב"ם לא מנה את מצות ישוב ארץ ישראל וכיבושה בין תרי"ג מצוות התורה (וכמוהו גם הרס"ג, הבה"ג והסמ"ג במנייני המצוות שלהם). לעומתו, הרמב"ן, בהשגותיו לספר המצוות של הרמב"ם (מצוה ד' בנוספות) כתב כי יש למנות מצוה זו, וכה דבריו: "שנצטוינו לרשת הארץ אשר נתן האל ית' לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב, ולא נעזבה ביד זולתנו מן האומות, או לשממה". (ובשיטתו של הרמב"ן עומדים גם זהר הרקיע (רכו) ובעל אזהרות "אתה הנחלת" (סדרה ה שורה ר)).

וכבר תמדהו רבים: מדוע לא מנה הרמב"ם את מצות ישוב הארץ? האם סבור הוא שאין בזה מצוה כלל, ומותר לנו להישאר בגלות, או שמא מצוה היא – אלא שבכלל תרי"ג מצוות איננה? ועוד – הלא כל הש"ס, המדרשים והפוסקים, ואף הרמב"ם עצמו, מלאים מחשיבותה וחביבותה של ארץ ישראל, ומדוע לא תימנה מצוה יקרה זו?

גדולי ישראל חלוקים בדעותיהם בביאור שיטת הרמב"ם. מוה"ר ר' יצחק ליאון זצ"ל, בעל "מגילת אסתר" על ספר המצוות, טען שלדעת הרמב"ם בזמן הזה אכן אין בזה מצוה כלל, ואדרבה – איסור יש כאן (דבריו הועתקו במלואם, להלן עמוד מד). יש שפירשו שהרמב"ם סובר שזו מצוה, אלא שהיא כלולה במצוות אחרות (עיין למשל באבני נזר יו"ד סימן תנד) או שהיא מדרבנן (עיין למשל בשו"ת הרשב"א ובפאת השולחן בית ישראל סימן א, יד), ועוד נכתב על כך רבות, ואכמ"ל. עם התעוררות הלאומיות היהודית בדורות האחרונים התחדש הדיון בסוגיה זו. טענות רבות נשמעו נגד העליה לארץ, וביניהן תפסה מקום מרכזי גם הטענה שאין לנו רשות לעלות לארץ ישראל – עד עת בוא גואל צדק.

מתוך להט רגשות קודש וחייבת הארץ היוקדת בו, התעורר המחבר, ר' יונה דוב בלומברג זצ"ל, לחקור, להעמיק ולברר את הסוגיה לאורכה ולרוחבה. את לימודו הגיש לפנינו בספר "מצות ישיבת ארץ ישראל", המונח לפנינו, ובספרו הגדול (שעד היום הזה עודנו בכתב יד) "תורה מציון – ישראל וארץ ישראל".

המחבר לא הניח מקור שלא הפך בו, דש בו וטחן אותו עד אשר דק. בדבריו מתמודד הוא, מתוך עיון מעמיק ובבקיאות רחבה, עם טענות המתנגדים להבנה שמצות ישוב הארץ קיימת ותקפה גם בזמן הזה. בדבריו הוא מוכיח שאין לקבל

להלכה טענות אלה. המעיין בספר וישית הדברים אל ליבו, יראה כי לכל הדיעות, כולל לדעת הרמב"ם, זוהי מצוה חיובית, אשר יש לקיימה אם אך מתאפשר הדבר. במסגרת זו מבאר הוא גם מדוע, אפוא, לא מנה הרמב"ם את מצות ישוב הארץ בספר המצוות שלו.

מאידך חשוב לציין כי מחבר הספר אינו ניגש לדיון כשהוא משועבד בצורה מוחלטת להנחות מוקדמות, כאדם היורה חץ ומסמן את העיגול מאוחר יותר. הדיון שקול עניני ויסודי, ומשום כך בנושאים מסוימים (כמו ההתייחסות לג' השבועות) אין מסקנותיו חופפות לדיעה ה"ציונית" המקובלת.

ספר זה עורר הדים ברחבי העולם היהודי באירופה מיד עם צאתו לאור בשנת תרנ"ח, וזכה להסכמות ומכתבי תהילה נלהבים מרבנים חשובים ומפורסמים.

המחבר ר' יונה דוב בלומברג נולד בסרדניק (ליטא) אך רוב ימיו עברו עליו בדוינסק. לפרנסתו עבד במסחר ועבודתו גזלה ממנו זמן רב, אך הוא התמיד בלימוד התורה והיה בקי וחרیف גם יחד, ויעיד עליו ספרו זה.

בשנת תרס"ז עלה ארצה, כהמשך לפעילותו התורנית והמעשית למען יישוב ארץ ישראל. גם כאן המשיך לשקוד על ספרו הגדול על ארץ ישראל (שלצערנו עודו בכתב יד, כנזכר לעיל). ביני לביני פרסם מאמרים והרבה ללמד ולדרוש – בעיקר על נושא ארץ ישראל, הנושא אשר בער בקרבנו.

עם השנים נשכח ספרו זה, על אף יסודיותו וחשיבותו, ונדחק לקרן זווית, עד כדי שהפך לנדיר ויקר המציאות ביותר. החלטנו, אפוא, לזכות את הציבור ולהוציאו לאור מחדש במהדורה חדשה ומתוקנת, בתקוה שיחזור למעמדו הראוי לו.

במהדורה זו השתדלנו להקל על הקורא ולפאר את ההוצאה:

- הוספנו כותרות לכל חלק ולכל פרק וסעיף, המקילות על הקורא לעקוב אחרי מהלך הדברים והשתלשלותם.
- המחבר הוסיף "הערות נוספות" בסוף ספרו, לאחר שכבר נחתם חלקו הראשון. כאן שילבנו אותן במקומן (למעט ענינים אחדים שנראו לנו נספחים לדיון העיקרי, ואלה מופיעים במרכז בסוף הספר).
- הוספנו הערות הבהרה במקומות הנדרשים (ולמען יבחין הקורא בינן לבין הערות המחבר זצ"ל הוספנו בסוגרים "העורך").
- את רוב ראשי התיבות פתחנו (למעט ראשי תיבות שגרתיים במיוחד. רשימת ראשי התיבות שהשתמשנו בהם מופיעה בסוף הספר).
- הכל הודפס באותיות מאירות עינים ובפורמט נוח.

אנו תודה לקב"ה על שסייע בידינו בהוצאת ספר חשוב זה, ומתפללים שלא נפלה בידינו טעות (ואם נפלה כזו נודה לקוראים אם יאירו את עינינו, כדי שנוכל לתקנה א"י במהדורה

מצות ישיבת ארץ ישראל

הבאה). ויהי רצון שבזכות טרחתנו להאדרת שמה של מצות ישוב הארץ נזכה במהרה לגאולה השלמה, לקיבוץ נדחי ישראל כולם לארצם ולבנין בית הבחירה.

יקהת רוזן

עורך המהדורה החדשה